

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
HALKINMA
HAMLESİ

2017 YILI
PROJE
TEKLİF
ÇAĞIRISI

Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi

(Kamu Kurumları ve Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına Yönelik)

Mali Destek Programı

PROGRAM SONRASI DEĞERLENDİRME RAPORU

PROGRAMLAMA İZLEME VE DEĞERLENDİRME BİRİMİ, DOKA - 2025

Yönetici Özeti	1
1. Giriş	3
2.2. Programın Amacı, Öncelikleri ve Performans Göstergeleri	4
2. Program Hakkında Genel Bilgiler	4
2.1. Program Tanım ve Kapsamı	4
2.3. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin Veriler	6
2.4. Bütçe Gerçekleşmeleri	8
3. Programın Değerlendirilmesi	10
3.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem	10
3.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi	11
3.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi	13
3.3.1. İlgililik	13
3.3.2. Etkinlik	15
3.3.3. Etkililik	18
3.3.4. Etki	20
3.3.5. Sürdürülebilirlik	23
4. Sonuç ve Değerlendirmeler	24

Grafik Listesi

Grafik 1: İl Bazlı Başvuru ve Sözleşme İmzalanan Proje Verileri (% dağılım).....	7
Grafik 2: Uygulaması Tamamlanan Proje Verileri (% dağılım)	8
Grafik 3: Sözleşme Yapılan Projelerin Bütçe Gerçekleşmeleri (% dağılım).....	9
Grafik 4: Uygulaması Tamamlanan Projelere Yönelik İllerin Program Bütçesinden Aldıkları Pay (% dağılım)	9
Grafik 5: Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri (% dağılım)	12
Grafik 6: Programa Katılım Nedenleri (% Dağılım)	15
Grafik 7: Programdan Haberdar Olma Yolları (% Dağılım)	15
Grafik 8: Programın Finansal Cazibesi (% Dağılım)	15
Grafik 9: 2017 Yılı Mali Destek Programlarının 2013 ve 2015 Yılı Benzer Mali Destek Programlarıyla Karşılaştırılması	16
Grafik 10: Program Başvuru ve Genel Süreçlerine İlişkin Görüşler (% Dağılım)	17
Grafik 11: Program Başvuru ve Genel Süreçlerine İlişkin Görüşlerin MDP'lere Göre Dağılımı	17
Grafik 12: Yararlanıcıların Proje Çıktıları Sayesinde Ulaştıkları Sonuçlar(% Dağılım)	18
Grafik 13: Proje Sayesinde Ortaya Çıkan Davranışsal Değişiklikler (% Dağılım)	19
Grafik 14: Proje Sayesinde Yararlanıcıların Attıkları İlave Adımlar (% Dağılım)	20
Grafik 15: DOKA Desteği Olmaması Durumunda Proje İçin Yararlanıcıların Atacakları Muhtemel Adımlar (% Dağılım)	20
Grafik 16: Diğer Kurumların Desteklerine Başvuru Durumu (% Dağılım)	23
Grafik 17: 2017 Sonrası DOKA Desteklerine Başvurmama Nedenleri (% Dağılım)	23

Tablo Listesi

Tablo 1: Performans Göstergeleri.....	5
Tablo 2: Proje Konuları.....	6
Tablo 3: Kuruluş Türleri	6
Tablo 4: İl Bazlı Başvuru ve Sözleşme İmzalanan Proje Verileri	7
Tablo 5: Uygulaması Tamamlanan Proje Verileri.....	7
Tablo 6: 2017 TKD MDP Bütçe Gerçekleşmeleri.....	8
Tablo 7: Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri	12
Tablo 8: Programın Öncelik Dağılımı	13
Tablo 9: Program Sayesinde Kurumların Elde Ettiği Çıktılar.....	19
Tablo 10: TR90 Bakanlık Belgeli Konaklama Tesisleri Verileri	21
Tablo 11: TR90 Bakanlık Belgeli Tesislerin Konaklama Verileri.....	22

Kısaltmalar

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

DOKA/Kalkınma Ajansı/Ajans: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı

PİDB: Programlama İzleme ve Değerlendirme Birimi

MDP: Mali Destek Programı

TKD: Tarihi Kültürel Değerler

KHGB: Köylere Hizmet Götürme Birliği

İÖİ: İl Özel İdaresi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

DKBP: Doğu Karadeniz Bölge Planı

PFDY: Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği

Yönetici Özeti

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı 2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile bölgede yaşanabilir mekânlar ve sürdürülebilir bir çevre oluşturulması vizyonu ile doğal, tarihi ve kültürel dokuya sahip alanların birer çekim merkezi olarak değerlendirilmesi ve bu alanlardan turizm amaçlı yararlanılabilmesinin sağlanması genel amacı doğrultusunda bölgenin mimari dokusu göz önünde bulundurularak doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ortaya çıkarılması, korunarak geliştirilmesi ve yöresel kimliğin ön planda olduğu sağlıklı ve düzenli bir çevrenin oluşturulması amaçlanmıştır.

Programın uygun başvuru sahipleri; TR90 Bölgesi'nde kayıtlı, tüzel kişiliğe haiz, kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlar olup Valilikler, Kaymakamlıklar, Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Bölge, İl ve İlçe Müdürlükleri, Bakanlıklara Bağlı Kurum, Kuruluş ve Enstitüler, Yerel Yönetimler, 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu Doğrultusunda Kurulmuş Birlikler, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Yatırım, İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarıdır.

Programa toplam 69 başvuru gerçekleşmiş olup değerlendirmeler sonucunda başarılı bulunan projelerden 16 adedi asil listede ve 33 adedi yedek listede yer almıştır. Asil listede yer alan 16 adet projeden 11 adedi ile sözleşme imzalanmış olup 5 adedi sözleşme imzalama hakkından feragat etmesi nedeni ile yedek listede yer alan 6 projeye, başarı sırası ve kaynak kısıtı doğrultusunda sözleşme imzalanmıştır. Bu çerçevede 17 proje ile sözleşme imzalanmış ve 15 adedi başarı ile tamamlanmıştır. 2 adet projenin eşfinansman sağlanması veya izin/ruhsat süreçlerinde yaşanan problemler nedeniyle sözleşmesi feshedilmiştir.

Program kapsamında desteklenecek projelere tahsis edilecek kaynak tutarı 12.000.000,00-TL olarak belirlenmiştir. Program bütçesinin 11.599.041,12-TL'si sözleşmeye bağlanmış; başanlı bir şekilde tamamlanan 15 projeye ise toplam 9.819.978,37-TL ajans desteği sağlanmıştır.

Belirlenen amaç ve öncelikler kapsamında hedef değerlere ulaşma oranı ortalama %35,7 olmuştur. 14 adet performans kriterinden 5 tanesi hedef değer üzerinde gerçekleşmiş, 9 adet performans kriteri ise hedeflenen değerlerin altında kalmıştır.

Programın hazırlanmasında esas alınan temel referans kaynağı Doğu Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren ilgili tüm paydaşların etkin katılımı ve işbirliği ile oluşturulan 2014-2023 TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planıdır. Program amaç ve önceliklerinin ulusal ve bölgesel bazda oluşturulan üst ölçekli plan, program ve politikalarla uyumluluğu incelendiğinde; Onuncu Kalkınma Planı'nda turizm sektörü ile ilgili belirlenen amaç, hedef ve politikalarla ve DOKAP Eylem Planı (2014-2018) "Turizm ve Çevresel Sürdürülebilirlik" gelişme ekseninde belirlenmiş olan hedef ve stratejilerle paralellik göstermektedir.

Değerlendirme bulguları incelendiğinde, mali destek programı yararlanıcı kurumların tamamı tarafından olumlu karşılanmış ve bölge şartlarına uygunluğu genel kabul görmüştür. Proje desteği alan kurumların %64'ü sonraki DOKA programlarına da başvurmuştur. Bu çerçevede 2015 yılında gerçekleştirilen ve benzer amaçlara sahip Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın etki değerlendirmesine göre DOKA'nın sonraki programlarına katılım eğiliminin arttığı gözlemlenmiştir.

Öncelikli başvuru nedenleri arasında, programın birinci ve ikinci önceliği kapsamında kent merkezlerini turizmde bir değer olarak ön plana çıkarabilmek amacıyla yöresel mimari özellikler göz önünde bulundurulacak şekilde görüntü kirliliğini önleyici faaliyetler (kent estetiği) ve bölgenin özgün kimliği göz önünde bulundurularak yöresel ürün teşhir reyonları, konaklama üniteleri, sergi alanları, yöresel mutfakları yansıtan mekanları vb. içinde barındıran bütüncül tesislerin oluşturulmasına (yöresel tesisler) yönelik projelerin yer aldığı görülmektedir.

Yararlanıcı kurumlar MDP hakkında temelde iki kaynak üzerinden haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda MDP yararlanıcılarının %47'si DOKA'nın web sitesinden, %35'i ise DOKA'nın gerçekleştirdiği bilgilendirme faaliyetleri (kurum ziyareti, toplantı vb.) yoluyla programdan haberdar olduğunu ifade etmiştir.

Mali destek programlarının kurumların projelerini hayata geçirme konusunda belirgin bir katkısı olduğu belirlenmiştir. Kurumların %25'i Ajans desteği olmasaydı projeyi daha uzun vadede, kapsamı daraltılarak veya proje bütçesi küçültülerek kendi imkanlarıyla hayata geçirebileceklerini, kurumların %38'i destek olmaksızın bu yatırımı gerçekleştiremeyeceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, MDP'lerin kurumlara proje bütçesini kullanmadan da farklı yatırımlara yönelme potansiyeli oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda MDP yararlanıcı kurumların yarısından fazlası projeye bağlantılı yeni projelere başladığını (%37) ve fiziki yatırımlar gerçekleştirdiğini (%26) ifade etmiştir.

Değerlendirme çalışmasından elde edilen bulgular doğrultusunda DOKA'nın yeni programlarına girdi oluşturabilecek öneriler raporun son bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu bölümde de görüleceği gibi, bölge kültür ve turizminin geliştirilmesine yönelik mali destek programları sayısının ve sıklığının artırılması, tarihi, kültürel ve doğal değerlerin ön plana çıkarılması, kış turizmine yönelik proje desteklerinin sağlanması, hibe desteğinin artırılması, kadın ve gençlerin turizmle yönelik istihdamlarının desteklenmesi gibi birçok öneri/istek dile getirilmiştir.

1. Giriş

Bu çalışma, Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'nin Program Sonrası Değerlendirme ve Etki Analizi başlıklı 47. Maddesi (Değişik: RG-15/9/2017-30181) ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından çıkarılan ilgili usul esaslar gözetilerek hazırlanmıştır. Etki değerlendirme çalışmaları kamu müdahalelerine yönelik kaynak dağıtımında şeffaflığın ve hesap verebilirliğin incelenmesi için gerekli kanıtların ortaya konmasında önemli araçlardan bir tanesidir. Bu kapsamda Kalkınma Ajansı desteklerinin etkisini ölçmek için tasarlanmış olan Program Sonrası Değerlendirme Raporları da mali destek mekanizmalarının katkılarını ölçmek için etkili ve doğru sonuçlar verebilen önemli araçlar arasında yer almaktadır.

Çalışmanın içeriğinde 2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında desteklenen projeler ilgililik, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirlik kriterleri kapsamında değerlendirilmiş olup çalışma mali destek programının etki ve başarı düzeyinin ölçülmesini içermektedir. Destek alan projelere yönelik saha çalışması Ajans personelleri tarafından hazırlanan anket soruları vasıtasıyla TÜİK Trabzon Bölge Müdürlüğü çalışanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan anket soruları ile uygulanan mali destek programının yararlanıcılar için uygunluğu, ihtiyaçları ne derece karşıladığı ve kullanılan kaynağın ne ölçüde etkin ve verimli değerlendirildiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anket çalışmasının sonuçları bu çalışmaya veri sağlayarak programın sonunda ortaya çıkan etkilerin ve sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesine yardımcı olmuştur. Anket soruları hazırlanırken Ajansın bundan sonra tasarlayacağı yeni mali destek programlarına yönelik veri sağlamasına da dikkat edilmiştir.

Raporda ilk olarak, mali destek programının kapsamına değinilmiş olup programın amacı, öncelikleri ve performans göstergelerine yönelik bilgiler verilmiştir. Raporun devamında destek alan projelere ait il bazlı başlangıç ve tamamlanma bilgilerine ve amaç-öncelikler kapsamında hedeflere ulaşılma düzeylerine yer verilmiştir. Raporun son bölümünde saha çalışmasından elde edilen verilerden hareketle değerlendirme kriterleri kapsamında programın incelenmesine ve program sonuçlarının değerlendirilmesine yönelik bilgiler yer almaktadır. Ayrıca programların sonuçlarına yönelik özet çıkarımlar ile birlikte Ajans'ın yeni destek programları için girdi oluşturabilecek bulgular ile yeni programların verimlilik ve etkinliğinin artırılmasına yönelik önerilere de yer verilmiştir.

2. Program Hakkında Genel Bilgiler

2.1. Program Tanım ve Kapsamı

X. Kalkınma Planı göz önünde bulundurularak hazırlanan Doğu Karadeniz Bölge Planı (2014-2023) sosyal, çevresel, ekonomik, mekânsal ve kültürel öncelikler etrafında öngördüğü kalkınma modeli ve bu modele göre tasarlanan gelişme eksenleri, amaçlar ve stratejilerden oluşmaktadır. Planda TR90 Bölgesi'nin vizyonu; "Ekonomisi yenilikçi ve rekabetçi, kır-kent bütünlüğünü sağlayarak sosyal refah ve yaşam kalitesini geliştirmiş, yaşanabilir mekânlar, sürdürülebilir bir çevre ve yüksek insan kalitesine sahip Doğu Karadeniz" olarak tanımlamıştır. Bu vizyon ile uyumlu olarak, bölge planında TR90 Bölgesi için:

1. Nitelikli İnsan, Sosyal Refah ve Yaşam Kalitesi
 2. Yenilikçi ve Rekabetçi Ekonomi
 3. Kırsal Odaklı Zenginlik ve Mutluluk
 4. Yaşanabilir Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre
- şeklinde 4 temel gelişme eksenini belirlenmiştir.

Bu gelişme eksenleri ile birlikte belirlenen amaçlar ve hedefler doğrultusunda oluşturulan 2017 yılı çalışma programında TR90 Bölgesi'nde doğal, tarihi ve kültürel dokunun korunarak geliştirilmesine yönelik bir mali destek programı öngörülmüştür.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kalkınmasında öncelikli alan olarak belirlenmiş olan turizm sektörü, Ajansın 2010-2015 yılları arasında çıkmış olduğu turizm içerikli 6 ayrı mali destek programı ile desteklenmiş olup sektörün altyapı sorunlarının çözülmesine, bölge turizminin çeşitlendirilmesine, alternatif rotaların oluşturulmasına ve hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik programlar uygulanmıştır.

Daha önce uygulanan programları tamamlayıcı nitelikte olan bu program ile de tarihi, kültürel ve doğal değerlerimizin korunarak turizme kazandırılması hedefi temel odak noktası olmuştur.

2.2. Programın Amacı, Öncelikleri ve Performans Göstergeleri

Programın genel amacı:

Bölgede yaşanabilir mekânlar ve sürdürülebilir bir çevre oluşturulması vizyonu ile doğal, tarihi ve kültürel dokuya sahip alanların birer çekim merkezi olarak değerlendirilmesi ve bu alanlardan turizm amaçlı yararlanılabilmesinin sağlanmasıdır.

Programın özel amacı:

Bölgenin mimari dokusu göz önünde bulundurularak doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ortaya çıkarılması, korunarak geliştirilmesi ve yöresel kimliğin ön planda olduğu sağlıklı ve düzenli bir çevrenin oluşturulmasıdır.

Programın öncelikleri:

- Yöresel, geleneksel ve özgün mimari doku göz önünde bulundurularak bölgedeki mevcut doğal, tarihi ve kültürel değerlere sahip alanların (meydan, sokak, mahalle vb. alanlarda) turizm değeri haline getirilmesi amacıyla korunması, iyileştirilmesi ve yeniden ortaya çıkarılması,
- Bölgenin tarihi ve kültürel mirası, yöresel kimliği ve özgün mimari yapısına uygun yeni alanlar oluşturularak bu alanların turizm değeri haline getirilmesi,
- Sit alanı ilan edilmiş, koruma planı hazır durumda veya onay aşamasında olan yerlerde; tarihi, kültürel ve doğal varlıkların yakın çevresi ile bir bütün halinde korunarak turizme kazandırılması

Tablo 1: Performans Göstergeleri

Kod	Gösterge	Birim	Açıklama
S1	Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı	Kişi	Proje Kapsamında Gerçekleştirilen Altyapı İyileştirmelerinden Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı
A4	Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü	m2	Proje Kapsamında Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü
A5	Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü	m2	Proje Kapsamında Düzenlenen ya da Rehabilite Edilen Çevre Alanı Yüzölçümü
A6	Çevre Düzenleme Amaçlı Yapılan Harcama	TL	Çevre Alanı Düzenleme ya da Rehabilite Etme Amacıyla Yapılan Toplam Harcama
T12	Restorasyonu Yapılan Yapı Sayısı	Adet	Proje Kapsamında Restorasyonu Yapılan Yapı Sayısı
T13	Restitüsyon, Röleve Proje Sayısı	Adet	Proje Kapsamında Hazırlanan Restitüsyon, Röleve Proje Sayısı
T14	Restore Edilen Tarihi, Kültürel veya Sosyal Kapalı Alan Büyüklüğü	m2	Proje Kapsamında Restore Edilen Tarihi, Kültürel veya Sosyal Kapalı Alan Yüzölçümü
T15	Restore Edilen Tarihi, Kültürel veya Sosyal Açık Alan Büyüklüğü	m2	Proje Kapsamında Restore Edilen Tarihi, Kültürel veya Sosyal Açık Alan Yüzölçümü
T17	Turizme Kazandırılan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Sayısı	Adet	Proje Kapsamında Turizme Kazandırılan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Sayısı
T20	Tanıtım ve Yönlendirme Araçları (İşaret/Tanıtım Levhası, Aydınlatma Elemanı, Kiosk vb.) Sayısı	Adet	Proje Kapsamında Yapılan Tanıtım ve Yönlendirme Araçları (İşaret/Tanıtım Levhası, Aydınlatma Elemanı, Kiosk vb.) Sayısı
T21	İyileştirilen ve/veya Dönüştürülen Sokak, Cadde vb. Sayısı	Adet	Proje Kapsamında İyileştirilen ve/veya Dönüştürülen Sokak, Cadde vb. Sayısı
T31	Kentsel Tasarım Projeleri Kapsamına Dahil Edilen Alan Büyüklüğü	m2	Proje Kapsamında Kentsel Tasarım Planlarına Dahil Edilen Alan Yüzölçümü
T32	Bölgeyi Temsil Eder Nitelikte İnşa Edilen Sembol ve Anıt Sayısı	Adet	Proje Kapsamında İnşa Edilen/ Restorasyonu Yapılan Sembol ve Anıt Sayısı
T33	Geliştirilen ve Hayata Geçirilen Yenilikçi Kentsel Hizmet Uygulaması Sayısı	Adet	Proje Kapsamında Gerçekleştirilen Altyapı İyileştirmelerinden Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı

Tamamlanan Projelerin Odak Konuları

Aşağıdaki tabloda bu programda destek almaya hak kazanan ve başarı ile tamamlanan projelerin odak konuları verilmiştir.

Tablo 2: Proje Konuları

Proje Konuları	Sayı
Görüntü kirliliğini önlemeye yönelik yöresel mimariye uygun cephe yenileme ve yapım işleri ile mevcut alanların turizme kazandırılmasına yönelik uygulamalar	7
Tarihi, kültürel ve doğal yeni turizm alanlarının oluşturulmasına yönelik uygulamalar	4
Tarihi, kültürel değerlerin restorasyonu ve turizme kazandırılmasına yönelik uygulamalar	4
Toplam	15

Tamamlanan Projelerin Yararlanıcı Kurum Dağılımı

Proje uygulamalarını başarılı bir şekilde tamamlamış olan toplamda 15 adet yararlanıcı bulunmaktadır. Tamamlanan projelerde yararlanıcıların hukuki statüsü ve illere göre dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Kuruluş Türleri

Kurum Tipi	Artvin	Giresun	Gümüşhane	Ordu	Rize	Trabzon	Genel Toplam
Belediye	1		1	1	2	2	7
İÖİ	1	1	1				3
KHGB		1	2				3
Diğer Kamu Kurumları (Birlik, İl Müdürlüğü)		1				1	2
Genel Toplam	2	3	4	1	2	3	15

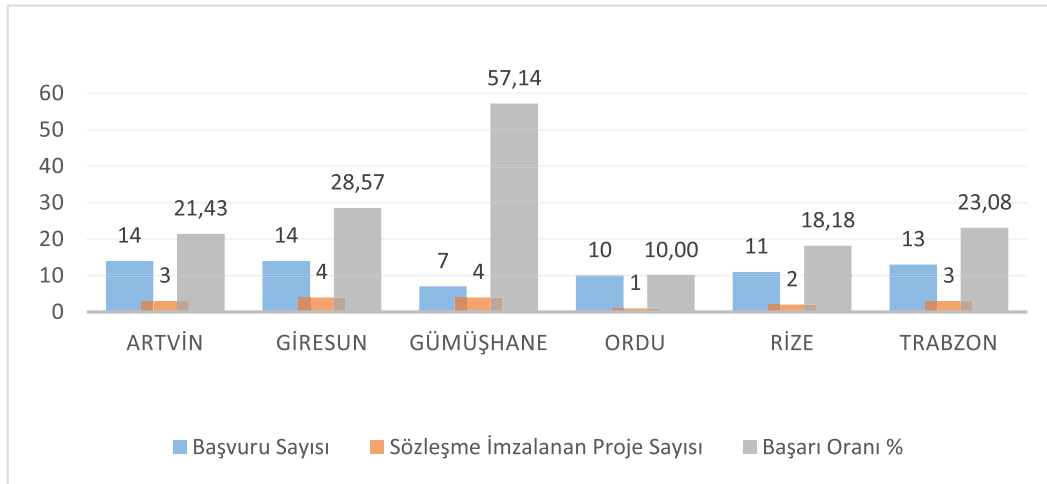
2.3. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin Veriler

2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında toplamda 69 proje başvurusu alınmış, değerlendirme süreçleri sonucunda projelerden 16 adedi asil ve 33 adedi yedek listede yer almıştır. Asil listede yer alan projelerden 11'i ile sözleşme imzalanmıştır. Asil listede yer alan 5 adet projenin destek alma hakkından feragat etmesi nedeni ile yedek listede yer alan projelerden 6 adedi ile, başarı sırası ve kaynak kısıtı doğrultusunda, sözleşme imzalanmıştır. Bu kapsamda 2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında başarılı bulunan 17 adet proje ile sözleşme imzalanmıştır.

Tablo 4: İl Bazlı Başvuru ve Sözleşme İmzalanan Proje Verileri

İller	Başvuru Sayısı	Sözleşme İmzalanan Proje Sayısı
ARTVİN	14	3
GİRESUN	14	4
GÜMÜŞHANE	7	4
ORDU	10	1
RİZE	11	2
TRABZON	13	3
Toplam	69	17

Grafik 1: İl Bazlı Başvuru ve Sözleşme İmzalanan Proje Verileri (% dağılım)

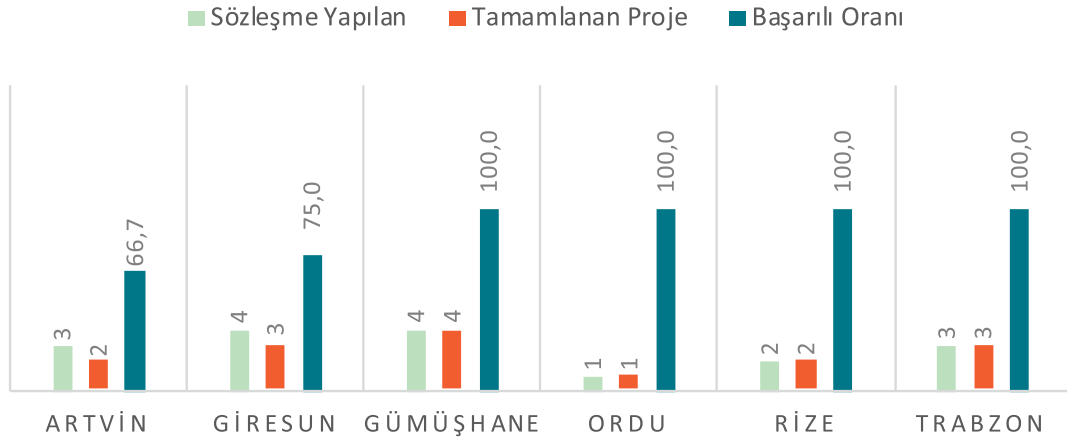

Destek almaya hak kazanarak sözleşme imzalanan 17 adet projenin 15 adedi başarılı bir şekilde tamamlanmıştır.

Tablo 5: Uygulaması Tamamlanan Proje Verileri

İller	Sözleşme Yapılan	Tamamlanan Proje
ARTVİN	3	2
GİRESUN	4	3
GÜMÜŞHANE	4	4
ORDU	1	1
RİZE	2	2
TRABZON	3	3
Toplam	17	15

Grafik 2: Uygulaması Tamamlanan Proje Verileri (% dağılım)

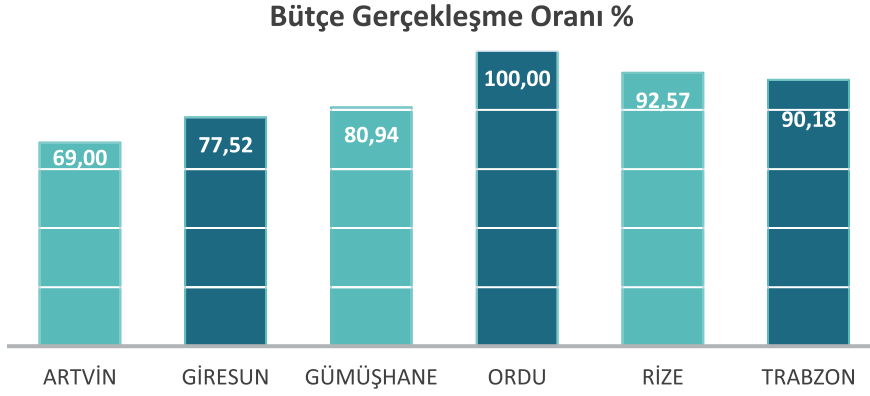
2.4. Bütçe Gerçekleşmeleri

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından 2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında toplam 17 proje ile sözleşme yapılmış ve 15 proje başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Toplam program bütçesi 12.000.000 TL'dir. Program bütçesinin tamamına yakını (11.599.041,12-TL) sözleşmeye bağlanmış; sözleşmeye bağlanan proje bütçesinin ortalama gerçekleşme oranı ise %84,66 olmuştur.

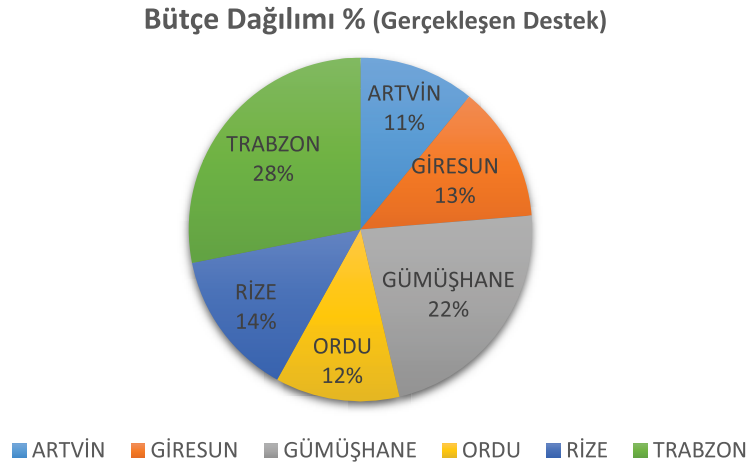
Tablo 6: 2017 TKD MDP Bütçe Gerçekleşmeleri

İller	Sözleşmeye Bağlanan Bütçe	Başarılı Tamamlanan Proje Bütçesi
ARTVİN	1.553.487,75	1.071.973,05
GİRESUN	1.619.476,37	1.255.407,03
GÜMÜŞHANE	2.747.948,30	2.224.120,45
ORDU	1.150.000,00	1.150.000,00
RİZE	1.465.378,38	1.356.456,59
TRABZON	3.062.750,32	2.762.021,25
Toplam	11.599.041,12	9.819.978,37

Grafik 3: Sözleşme Yapılan Projelerin Bütçe Gerçekleşmeleri (% dağılım)

Grafik 4: Uygulaması Tamamlanan Projelere Yönelik İllerin Program Bütçesinden Aldıkları Pay (% dağılım)

3. Programın Değerlendirilmesi

3.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem

Bu çalışma Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın 2017 yılında başvuruya açtığı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı'ndan proje desteği almaya hak kazanmış kurumların zaman içinde uyguladıkları proje sayesinde kazanımları ile projenin kurumların gelişimine etkisini betimleyici bir çerçevede değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamı, ilgili dönemde Ajansın faaliyet alanı olan TR90 Doğu Karadeniz Bölgesi illerinde MDP'den yararlanan toplam 15 adet kamu kurumudur.

Araştırmada kullanılan anket soruları DOKA Programlama, İzleme ve Değerlendirme Birimi (PİDB) tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan soru seti 2013 Yılı Kültür ve Turizme Yönelik Altyapı Mali Destek Programı ve 2015 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın etki değerlendirme çalışmalarında kullanılan soru setleri ile benzerlikler taşımaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın sonuçları geçmiş yıllardaki sonuçlarla büyük oranda karşılaştırılabilir düzeydedir. Anketlerin saha uygulaması ise 2025 Şubat ayında TÜİK Trabzon Bölge Müdürlüğü personeli tarafından öncelikli olarak yüz yüze görüşmelerle; bu mümkün olmadığında ise kurumlara e-posta yoluyla anket gönderilerek online ortamda gerçekleştirilmiştir. Verilerin analiz edilmesi ve rapor haline getirilmesi çalışmaları ise PİDB personeli tarafından yerine getirilmiştir. Anket ve analizler sadece müdahale grubu olan destek almış olan firmalar üzerinde yapıldığı için kontrol grubu ile ilgili herhangi bir analiz yapılmamıştır.

Amaç ve öncelikler kapsamındaki hedeflere ulaşma düzeylerine KAYS üzerinden çekilen veriler ile anket sorularından elde edilen verilerin karşılaştırılmasından ulaşılmaya çalışılmıştır.

Proje bazlı çıkarılan verilerin tasnif edilmesi ve hedeflere ulaşma düzeyleri derlenerek sınıflandırmaların yapılması sonucunda program bazlı hedefler ve gerçekleşme değerlerine ulaşılmıştır. Değerlendirme kriterleri kapsamındaki analizlerin yapılması aşamasında ise yapılan anket çalışmalarından çıkarılan bulgulardan yararlanılmıştır.

Anket için görüşmeler mümkün olduğunca projeden sorumlu kişilerle yapılmış, bu kişilere, iş değişikliği, emeklilik gibi nedenlerle ulaşamadığı durumlarda ise projeden haberdar üst düzey yöneticilerle anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında kurumların tipi, programlardan haberdar olma şekilleri, başvuru nedenleri, destek programları hakkındaki görüşleri, program sayesinde kazanımları, programlardan beklentilerinin gerçekleşme durumu, desteklerin kurumsal yapıda yol açtığı değişimler, görüş ve önerileri derlenmiştir. Araştırmada birçok soru çoklu tercih edilebilir seçeneklere sahiptir. Bu tipteki soruların değerlendirilmesi işaretlenen her bir seçeneğe eşit ağırlık verilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Örneğin A kurumu mali destek programına başvuru nedeni olarak tek bir seçenek işaretlemişse bunun ağırlığı 1/1 olarak alınmıştır. Öte yandan B kurumu aynı soru için 3 seçenek işaretlemişse her bir seçeneğin ağırlığı 1/3 olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, DOKA'nın benzer hedeflere ve kurumlara yönelik proje teklif çağrısı olan 2015 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı etki değerlendirmesi sonuçlarıyla mümkün olduğunca karşılaştırılmıştır. Ayrıca TÜİK ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayınlanan turizm verileri de gerek il bazında gerekse bölgesel bazda değerlendirilerek DOKA desteklerinin muhtemel etkileri analiz edilmiştir.

3.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi

2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın genel amacı bölgede yaşanabilir mekânlar ve sürdürülebilir bir çevre oluşturulması vizyonuyla doğal, tarihi ve kültürel dokuya sahip alanların birer çekim merkezi olarak değerlendirilmesi ve bu alanlardan turizm amaçlı yararlanılabilmesinin sağlanmasıdır.

Programın özel amacı ise bölgenin mimari dokusu göz önünde bulundurularak doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ortaya çıkarılması, korunarak geliştirilmesi ve yöresel kimliğin ön planda olduğu sağlıklı ve düzenli bir çevrenin oluşturulmasıdır.

Program Öncelikleri:

- Yöresel, geleneksel ve özgün mimari doku göz önünde bulundurularak bölgedeki mevcut doğal, tarihi ve kültürel değerlere sahip alanların (meydan, sokak, mahalle vb. alanlarda) turizm değeri haline getirilmesi amacıyla korunması, iyileştirilmesi ve yeniden ortaya çıkarılması,
- Bölgenin tarihi ve kültürel mirası, yöresel kimliği ve özgün mimari yapısına uygun yeni alanlar oluşturularak bu alanların turizm değeri haline getirilmesi,
- Sit alanı ilan edilmiş, koruma planı hazır durumda veya onay aşamasında olan yerlerde; tarihi, kültürel ve doğal varlıkların yakın çevresi ile bir bütün halinde korunarak turizme kazandırılması

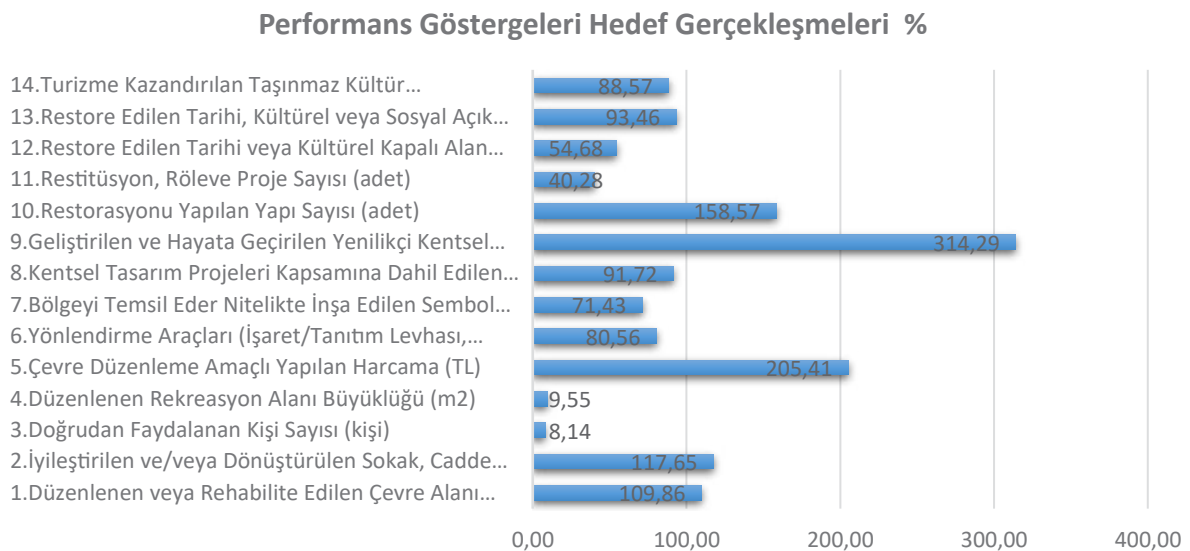
Programa en fazla başvuru birinci öncelik “Yöresel, geleneksel ve özgün mimari doku göz önünde bulundurularak bölgedeki mevcut doğal, tarihi ve kültürel değerlere sahip alanların (meydan, sokak, mahalle vb. alanlarda) turizm değeri haline getirilmesi amacıyla korunması, iyileştirilmesi ve yeniden ortaya çıkarılması” kapsamında yapılmıştır. Tamamlanan projeler değerlendirildiğinde birinci öncelik kapsamında 7 adet proje başvurusu yapılmış olup diğer iki öncelik kapsamında 4'er başvuru yapılmıştır. Tamamlanan projelerden 7 adedi görüntü kirliliğini önlemeye yönelik yöresel mimariye uygun cephe yenileme ve yapım işleri ile mevcut alanların turizme kazandırılmasına yönelik uygulamalarına, 4 adedi tarihi, kültürel ve doğal yeni turizm alanlarının oluşturulmasına yönelik uygulamalarına ve 4 adedi de tarihi, kültürel değerlerin restorasyonu ve turizme kazandırılması uygulamalarına yöneliktir.

Öncelikler kapsamında uygulanan projelerden derlenen 14 adet performans kriterinden 9 tanesinde gerçekleşme miktarı hedef değerlerin altında kalmış olup 5 adet performans kriterinde ise hedef değerler gerçekleştirilmiştir. Hedef değerlere ulaşma oranı ortalama %35,7 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 7: Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri

Öncelik	Performans Göstergesi	Hedef	Gerçekleşen
Öncelik 1.	1. Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü (m2)	96.415	105.923
	2. İyileştirilen ve/veya Dönüştürülen Sokak, Cadde vb. Sayısı (adet)	17	20
Öncelik 2.	3. Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı (kişi)	1.575.299	128.200
	4. Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü (m2)	743.898	71.009
	5.Çevre Düzenleme Amaçlı Yapılan Harcama (TL)	995.507	2.044.907
	6. Yönlendirme Araçları (İşaret/Tanıtım Levhası, Aydınlatma Elemanı, Kiosk vb.) Sayısı (adet)	144	116
	7. Bölgeyi Temsil Eder Nitelikte İnşa Edilen Sembol ve Anıt Sayısı (adet)	14	10
	8. Kentsel Tasarım Projeleri Kapsamına Dahil Edilen Alan Büyüklüğü (m2)	90.550	83.050
	9. Geliştirilen ve Hayata Geçirilen Yenilikçi Kentsel Hizmet Uygulaması Sayısı (adet)	7	22
Öncelik 3.	10. Restorasyonu Yapılan Yapı Sayısı (adet)	70	111
	11. Restitüsyon, Röleve Proje Sayısı (adet)	72	29
	12. Restore Edilen Tarihi veya Kültürel Kapalı Alan Büyüklüğü (m2)	1.463	800
	13. Restore Edilen Tarihi, Kültürel veya Sosyal Açık Alan Büyüklüğü (m2)	33.624	31.424
	14. Turizme Kazandırılan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Sayısı (adet)	35	31

Grafik 5: Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri (% dağılım)

3.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi

3.3.1 İlgililik

İlgililik kriteri ile 2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında belirlenmiş olan ve Tablo 8’de belirtilen önceliklerin programın uygulandığı dönemde geçerli olan ulusal ve bölgesel planların öncelik ve hedeflerine hizmet edip etmediği ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 8: Programın Öncelik Dağılımı

Öncelikler	Tamamlanan Proje Sayısı
1. Yöresel, geleneksel ve özgün mimari doku göz önünde bulundurularak bölgedeki mevcut doğal, tarihi ve kültürel değerlere sahip alanların (meydan, sokak, mahalle vb. alanlarda) turizm değeri haline getirilmesi amacıyla korunması, iyileştirilmesi ve yeniden ortaya çıkarılması	7
2. Bölgenin tarihi ve kültürel mirası, yöresel kimliği ve özgün mimari yapısına uygun yeni alanlar oluşturularak bu alanların turizm değeri haline getirilmesi	4
3. Sit alanı ilan edilmiş, koruma planı hazır durumda veya onay aşamasında olan yerlerde; tarihi, kültürel ve doğal varlıkların yakın çevresi ile bir bütün halinde korunarak turizme kazandırılması	4

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı’nın amacı, yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle Ulusal ve Bölgesel ölçekteki plan ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu bir şekilde bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır. Bu kapsamda hazırlanan Doğu Karadeniz Bölge Planı (2014-2023) sosyal, çevresel, ekonomik, mekânsal ve kültürel öncelikler etrafında öngördüğü kalkınma modeli ve bu modele göre tasarlanan gelişme eksenleri, amaçlar ve stratejilerden oluşmaktadır. Planda TR90 Bölgesi’nin vizyonu; “Ekonomisi yenilikçi ve rekabetçi, kırsal-kent bütünlüğünü sağlayarak sosyal refah ve yaşam kalitesini geliştirmiş, yaşanabilir mekânlar, sürdürülebilir bir çevre ve yüksek insan kalitesine sahip Doğu Karadeniz” olarak tanımlanmıştır.

Bölgede turizme verilen önem Bölge Planı’nda ele alınmaya devam edilmiş; “Yaşanabilir Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” ve “Yenilikçi ve Rekabetçi Ekonomi” ekseninde belirlenen amaçlarla Turizm Sektörü gelişimini bölge halkının refah ve yaşam kalitesini artıracak şekilde belirlenmiş, bu kapsamda da izlenecek stratejiler tanımlanmıştır.

Mali destek programının amaç ve öncelikleri hazırlanırken incelenen bölgesel ölçekteki diğer bir rapor da DOKAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından hazırlanmış olan DOKAP Eylem Planı’nda (2014-2018) “Turizm ve Çevresel Sürdürülebilirlik” gelişme ekseninde belirlenmiş olan alttaki husus göz önünde bulundurulmuş ve programın öncelikleri arasında yer almasına dikkat edilmiştir.

- ✓ Yaşanılabilir şehirler yaklaşımına uygun şehirlerde atık, hava, gürültü ve görüntü kirliliğinin önlenmesi; enerji, su ve kaynak verimliliği, geri kazanımla çevre dostu malzeme kullanımı gibi uygulamalarla çevre duyarlılığı ve yaşam kalitesi artırılacaktır. (MDP Öncelik 1-2)

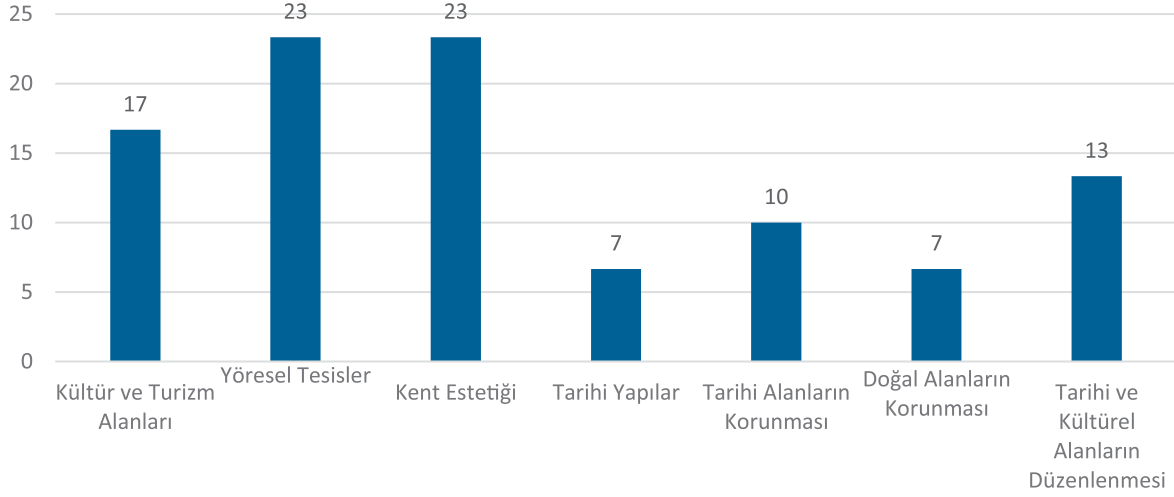
2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı amaç ve öncelikleri belirlenirken ulusal planlar da göz önünde bulundurulmuş, program önceliklerinin Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) turizm sektörü ile ilgili belirlenen amaç, hedef ve politikalardan aşağıdaki hususlara hizmet etmesi amaçlanmıştır;

- ✓ Doğal ve kültürel değerlerin koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve nitelikten ödün vermeden sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesi (MDP Öncelik 3)
- ✓ Turizmde nitelikli işgücü, tesis ve hizmet kalitesiyle uluslararası bir marka haline gelmesi; daha üst gelir grubuna hitap edecek şekilde turizm ürün ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve iyileştirilmesi; turizm değer zincirinin her bileşeninde kalitenin artırılması ve sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde bölgesel kalkınmada öncü bir sektör haline gelmesi temel amaçtır. (MDP Öncelik 1)
- ✓ Çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecek, turizmin sosyo-kültürel, çevresel olumsuzlukları azaltılacaktır. (MDP Öncelik 1,2)

Mali destek programından yararlanan kurumların tamamı programların bölgedeki koşullara ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olduğunu belirtmiştir.

Çalışmada katılımcı kurumların mali destek programlarına hangi gerekçelerle başvurdukları sorgulanmıştır. Buna göre MDP'den destek alan kurumların başvuru nedenlerinin bölgesel kimliği yansıtan tesislerin oluşturulması ve şehir estetiğinin iyileştirilmesi üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda başlıca başvuru nedenleri; %23 ile kent merkezlerini turizmde bir değer olarak ön plana çıkarabilmek amacıyla yöresel mimari özellikler göz önünde bulundurulacak şekilde görüntü kirliliğini önleyici faaliyetler (kent estetiği) ve bölgenin özgün kimliği göz önünde bulundurularak yöresel ürün teşhir reyonları, konaklama üniteleri, sergi alanları, yöresel mutfağı yansıtan mekânları vb. içinde barındıran bütüncül tesislerin oluşturulması (yöresel tesisler) faaliyetleridir. Bu iki neden programa başvuru nedenlerinin yarısını oluşturmaktadır. Bunun yanında kültür ve turizm alanları (%17) ve tarihi ve kültürel alanların düzenlenmesinin de (%13) önemli paylara sahip olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan sit alanı hüviyetine sahip tarihi mahalle, sokak vb. alanların turizme kazandırılmasına yönelik faaliyetler (tarihi yapılar) ve kıyılarda ve şelale, göl, akarsu, mağara gibi doğal alanlarda turizm faaliyetlerini destekleyecek nitelikteki çevre dostu peyzaj ve tasarım çalışmalarının (doğal alanların korunması) başvuru nedenleri arasında en düşük paya sahip olduğu belirlenmiştir.

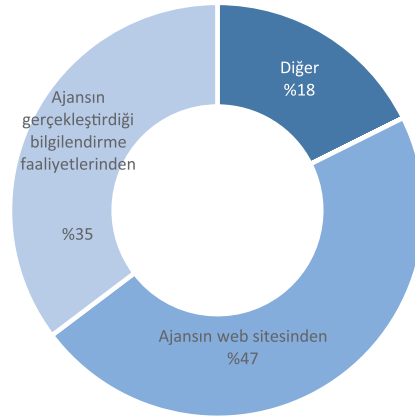
Grafik 6: Programa Katılım Nedenleri (% Dağılım)

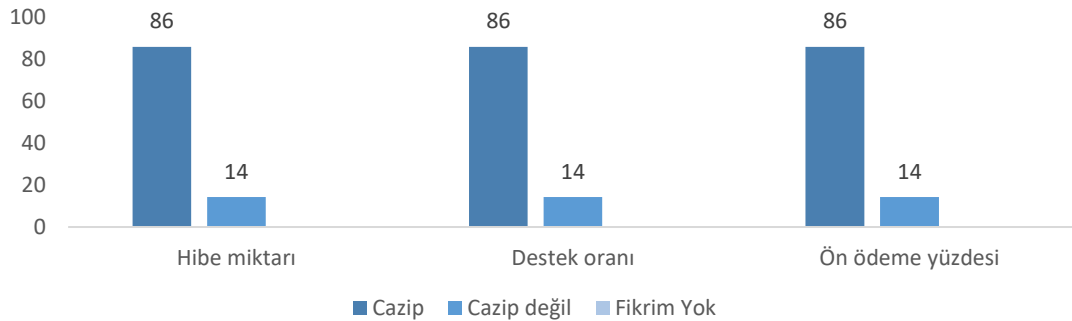
3.3.2 Etkinlik

Yararlanıcı kurumlar MDP hakkında temelde iki kaynak üzerinden haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda MDP yararlanıcılarının % 47'si ajansın web sitesinden ve % 35'i Ajansın gerçekleştirdiği bilgilendirme faaliyetleri yoluyla programdan haberdar olduğunu ifade etmiştir.

Grafik 7: Programdan Haberdar Olma Yolları (% Dağılım)

Grafik 8: Programın Finansal Cazibesi (% Dağılım)

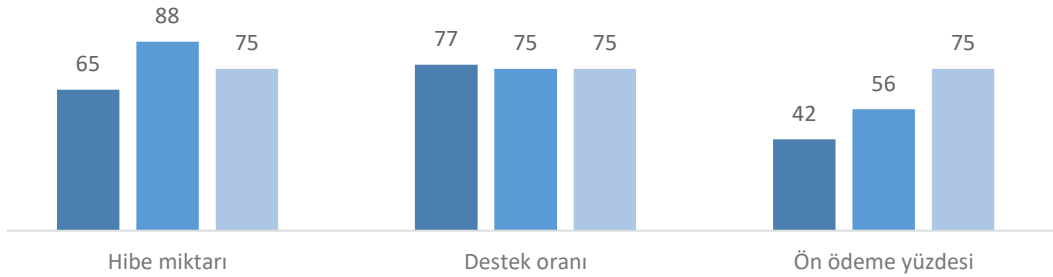
Mali destek programları finansal cazibe açısından değerlendirildiğinde, yararlanıcı kurumların destek oranı, hibe miktarı ve ön ödeme yüzdesini %86'ı ile eşit oranda cazip bulduğu belirlenmiştir. Destek oranını, hibe miktarını ve ön ödeme yüzdesini cazip bulmayanların oranı %14 ile eşit olarak ifade edilmiştir.

DOKA, 2017 yılında Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi MDP ile Yeşil Yol Güzergahındaki Kültür, Turizm ve Altyapı Yatırımlarının Desteklenmesi MDP olmak üzere turizme yönelik 2 adet program ilan etmiş ve uygulamasını takip eden yıllarda gerçekleştirmiştir.

2017 yılında uygulanan Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi ve Yeşil Yol Güzergahındaki Kültür, Turizm ve Altyapı Yatırımlarının Desteklenmesi Mali Destek Programları birlikte değerlendirilip geçmiş yıllardaki benzer mali destek programlarıyla karşılaştırıldığında, ön ödeme yüzdesini cazip bulanların oranlarında belirgin bir artış göze çarpmaktadır. Öte yandan destek oranını cazip bulanların oranı yıllara göre benzer bir düzeyde bulunurken, hibe miktarını cazip bulanların oranında önemli değişimler görülmektedir.

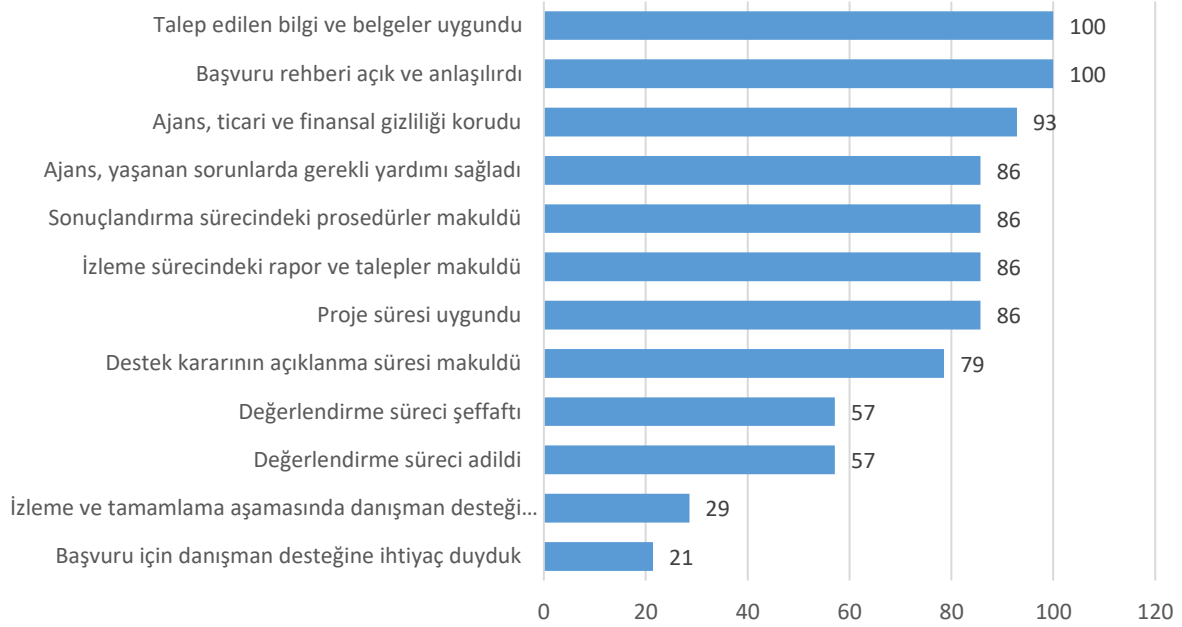

Grafik 9: 2017 Yılı Mali Destek Programlarının 2013 ve 2015 Yılı Benzer Mali Destek Programlarıyla Karşılaştırılması

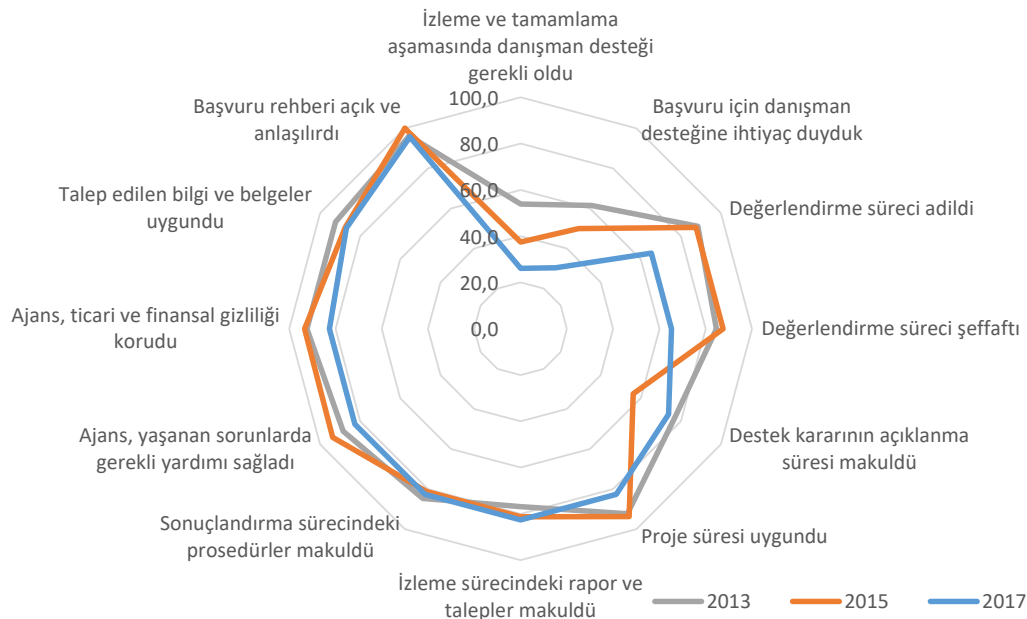
Projenin tüm aşamaları göz önüne alındığında, kurumların genel olarak deneyimlediği süreci olumlu karşıladığı görülmüştür. TKD-MDP katılımcıları başvuru rehberinin açık ve anlaşılır olduğunu, talep edilen bilgi ve belgelerin uygun olduğunu, Ajansın katılımcıların ticari ve finansal gizliliğini koruduğunu, proje süreci ve izleme aşamalarının uygun ve makul olduğunu, destek kararlarının açıklanma sürecini büyük oranda kabul edilebilir olduğunu ve başvuru ve izleme aşamalarında danışman ihtiyacını fazla hissetmediğini ifade etmiştir.

Grafik 10: Program Başvuru ve Genel Süreçlerine İlişkin Görüşler (% Dağılım)

2017 yılında uygulanan Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi ve Yeşil Yol Güzergâhındaki Kültür, Turizm ve Altyapı Yatırımlarının Desteklenmesi Mali Destek Programları toplulaştırılmış şekilde geçmiş yıllardaki MDP'lerle birlikte değerlendirildiğinde, süreçlerin genel olarak benzer olumlu değerlendirme seviyelerinde olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan danışman desteği ihtiyacının (başvuru, izleme ve tamamlama aşamasında) geçmiş dönemlere göre daha az olduğu gözlemlenmiştir.

Grafik 11: Program Başvuru ve Genel Süreçlerine İlişkin Görüşlerin MDP'lere Göre Dağılımı

3.3.3 Etkililik

MDP yararlanıcısı kurumların proje öncesi planladıkları hedeflere büyük oranda ulaştıkları belirlenmiştir. Program öncesi öngörülen hedefler kapsamında yararlanıcı kurumların %86'sı tanınırlığının arttığını ifade etmiştir. Ayrıca yararlanıcı kurumlar, uygulanan projelerin %64'ünün turizm tanınırlığına, %57'sinin ise turist sayısına, niteliğine ve memnuniyetine katkı sağladığını ifade etmiştir. Öte yandan kurumların en az düzeyde planladığı ve gerçekleştirdiği hedefler arasında %14 ile turizm tesislerinin su ve enerji maliyetlerinin azalmasına katkı sağlamak ve proje alanına giren konularda yayın yapılması olarak belirtilmiştir. Turizm tesislerinin hizmet kalitesinin artması, ulaşımın kolaylaşması, kirliliğin azalması, sektörde rekabetin artması ve yıllık geceleme sayısının artması proje öncesi öngörülmemesine rağmen gerçekleşen hedefler arasındadır.

Grafik 12: Yararlanıcıların Proje Çıktıları Sayesinde Ulaştıkları Sonuçlar(% Dağılım)

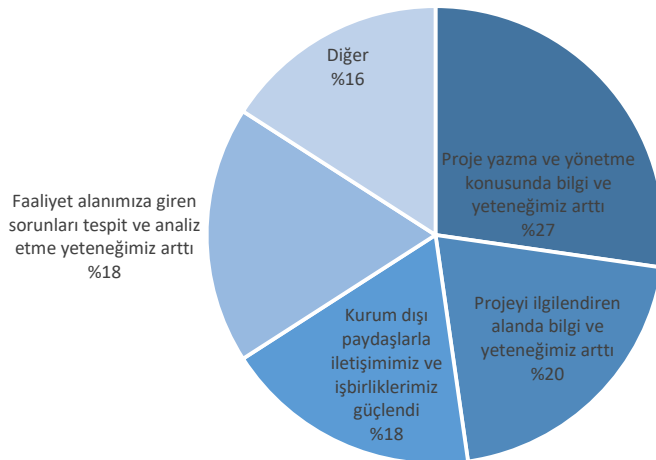

Araştırma kapsamında kurumların program sayesinde elde ettikleri çıktılar da sorgulanmıştır. Tablo-9'da elde edilen tüm çıktılar listelenmektedir. 9 kurum, toplamda 71.009 m² rekreasyon alanı düzenlemiş, 6 kurum, 105.923 m² çevre alanını rehabilite etmiş, aynı şekilde 9 kurum 111 adet yapıyı restore etmiştir. Bunun yanında 6 kurum, 31 taşınmaz kültür varlığını turizme kazandırmış olup aynı şekilde 5 kurum 128 binin üzerinde ortalama yıllık ziyaretçi artışı sağladığını ifade etmiştir.

Tablo 9: Program Sayesinde Kurumların Elde Ettiği Çıktılar

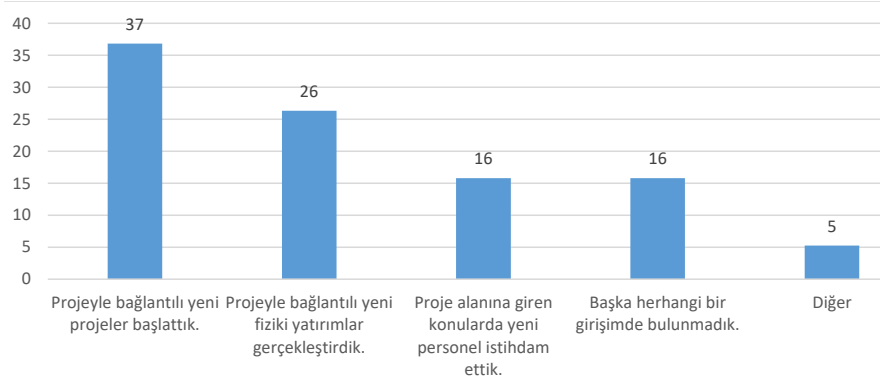
Program Çıktıları	Kurum Sayısı	Çıktı Sayısı
Restorasyonu Yapılan Yapı Sayısı (adet)	9	111
Tanıtım ve Yönlendirme Araçları (Tanıtım Levhası, Aydınlatma Kiosk vb.) Sayısı (adet)	9	116
Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü (m2)	7	71.009
Restitüsyon, Röleve Proje Sayısı (adet)	7	29
Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü (m2)	6	105.923
Çevre Düzenleme Amaçlı Yapılan Harcama (TL)	6	2.044.907
Turizme Kazandırılan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Sayısı (adet)	6	31
Biletlendirilen, Somut Veriler Yoluyla Elde Edilen Yıllık Ortalama Ziyaretçi Sayısı (kişi)	5	128.200
Restore Edilen Tarihi, Kültürel veya Sosyal Kapalı Alan Büyüklüğü (m2)	4	800
Restore Edilen Tarihi, Kültürel veya Sosyal Açık Alan Büyüklüğü (m2)	4	31.424
İyileştirilen ve/veya Dönüştürülen Sokak, Cadde vb. Sayısı (adet)	4	20
Bölgeyi Temsil Eder Nitelikte İnşa Edilen Sembol ve Anıt Sayısı (adet)	3	10
Geliştirilen ve Hayata Geçirilen Yenilikçi Kentsel Hizmet Uygulaması Sayısı (adet)	3	22
Kentsel Tasarım Projeleri Kapsamına Dahil Edilen Alan Büyüklüğü (m2)	2	83.050

Grafik 13: Proje Sayesinde Ortaya Çıkan Davranışsal Değişiklikler (% Dağılım)

Programın ne tür yeni ve farklı uygulamalara, yaklaşımlara ve davranışsal değişimlere yol açtığı incelenildiğinde, MDP yararlanıcısı kurumların %27'si proje yazma ve yönetim konusunda bilgi ve yeteneğin arttığını, %20'si projeyi ilgilendiren alanda bilgi ve yeteneğin arttığını, %18'i kurum dışı paydaşlarla iletişim ve işbirliklerinin güçlendiğini ve faaliyet alanındaki sorunları tespit ve analiz etme yeteneğinin arttığını ifade etmiştir.

Grafik 14: Proje Sayesinde Yararlanıcıların Attıkları İlave Adımlar (% Dağılım)

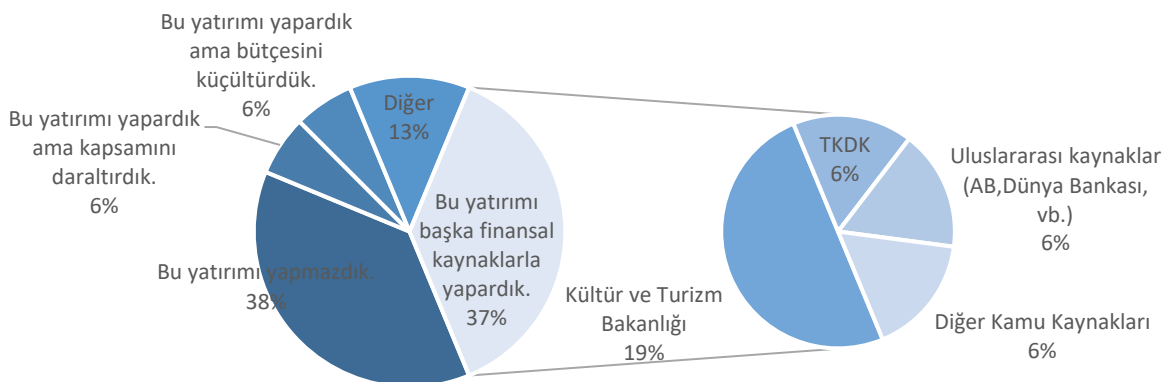

Çalışmada ayrıca, MDP'lerin kurumlara proje bütçesini kullanmadan da farklı yatırımlara yönelme potansiyeli oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda TKD-MDP yararlanıcı kurumların yarısından fazlası projeye bağlantılı yeni projelere başladığını (%37) ve fiziki yatırımlar gerçekleştirdiğini (%26) ifade etmiştir. Katılımcıların %16'sı, proje dışında ek bir yatırım veya girişimde bulunmadığını belirtmiştir.

3.3.4 Etki

MDP'den yararlanan kurumların büyük kısmı, bu program olmasaydı farklı şekillerde aynı projeyi hayata geçireceklerini ifade etmişlerdir. TKD-MDP desteği alan kurumların yaklaşık %25'i DOKA desteği olmasaydı daha uzun sürede, kapsamı daraltılarak veya proje bütçesi küçültülerek kendi imkanlarıyla, %37'si ise farklı finansal kaynaklarla projeyi gerçekleştireceğini belirtmiştir. Bu finansal kaynaklar arasında mevcut kaynakları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uluslararası kuruluşlar, TKDK gibi kurumlar bulunmaktadır. Öte yandan kurumların %38'lik kesimi DOKA desteği olmasaydı bu yatırıma başlamayacağını ifade etmiştir.

Grafik 15: DOKA Desteği Olmaması Durumunda Proje İçin Yararlanıcıların Atacakları Muhtemel Adımlar (% Dağılım)

2017 Yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın yararlanıcı sayısı ve bütçesinin kısıtlı olması, bu program dışında Ajansın aynı amaca yönelik olarak uyguladığı diğer faaliyetler, diğer kurum destekleri ve ulusal ve uluslararası etkenler nedeniyle, bölge turizmi verilerindeki gelişmelerin ne kadarlık bir kısmının bu programın etkisinden kaynaklandığını spesifik olarak tespit edilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, programın uygulama sürecinin tamamlandığı ve projelerin faaliyete alındığı 2021 yılından sonraki veriler incelendiğinde pandemi döneminin olumsuz etkilerinin silinmeye ve turizmin canlanmaya başladığı görülmekte, bu olumlu gelişme ile birlikte mali destek programı kapsamında hizmete açılan tesislerin il verilerine önemli katkılar sağladığı ve il ile bölge bazlı verilerin genel olarak Türkiye ortalamasının üstünde gerçekleştiği tespit edilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilan edilen 2021 ve 2024 "Bakanlık Belgeli Tesis Sayısı" verileri incelendiğinde 2021-2024 döneminde TR90 Bölgesi'nde tesis sayısında %59, oda sayısında %24 ve yatak kapasitesinde %27 oranında artış sağlanarak tesisleşme noktasında önemli bir mesafenin alındığı görülmektedir.

İl bazında en dikkat çekici gelişme Rize'de gerçekleşmiş olup tesis sayısı 23'ten 60'a çıkarak %161 artış göstermiştir. Aynı veri Trabzon ilinde 111'den 181'e yükselerek %63 artmıştır. Artvin ilinde %64'lük, Giresun ilinde %18'lik, Ordu ilinde ise %36'lık artış gerçekleşmiş olup Gümüşhane ilinde tesis sayısı sabit kalmıştır. Ayrıca Gümüşhane ilinde oda ve yatak kapasitesinde bir miktar azalış tespit edilmiştir.

TR90 Bölgesi'nin tesis artış hızı %59'luk oranı ile %41 orana sahip olan Türkiye genelinden daha yüksek olarak gerçekleşmiştir.

Veriler TR90 Bölgesi'nin 2021-2024 döneminde turizm sektöründe tesisleşme konusunda kayda değer bir artış gerçekleştiğini ortaya koymaktadır

Tablo 10: TR90 Bakanlık Belgeli Konaklama Tesisleri Verileri

	2021			2024		
İl	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Artvin	14	714	1.420	23	898	1.818
Giresun	33	1.010	2.002	39	1.344	.
Gümüşhane	7	301	594	7	281	558
Ordu	47	2.105	4.209	64	2.491	5.095
Rize	23	1.329	2.712	60	2.012	4.234
Trabzon	111	6.018	12.426	181	7.242	15.349
TR90 Toplam	235	11.477	23.363	374	14.268	29.774
Türkiye Geneli	5.386	572.513	1.205.240	7.620	640.271	1.352.515

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm

2021 ve 2024 yılları tesise geliş sayısı, geceleme, ortalama kalış süresi ve doluluk oranı verileri de bu çalışma kapsamında incelenmiştir.

Tesise geliş sayısı TR90 Bölgesi'ndeki 6 ilde de artış göstermiştir. Tesise geliş sayısı Türkiye genelinde % 76 artış göstermiş olup % 117 artış oranına sahip Trabzon ili ve % 90 artış oranına sahip Artvin ili Türkiye ortalaması üzerinde kalarak bölgede önce çıkmaktadır.

Geceleme sayısı TR90 Bölgesi'ndeki 6 ilde de artış göstermiştir. Geceleme sayısı Türkiye genelinde % 75 artış göstermiş olup % 112 artış oranına sahip Trabzon ili, % 83 artış oranına sahip Rize ili ve % 77 orana sahip Artvin ili Türkiye ortalaması üzerinde kalarak bölgede öne çıkmaktadır.

Doluluk oranı TR90 Bölgesi'nde Artvin, Rize ve Trabzon illerinde artış göstermiştir. Doluluk oranı Türkiye genelinde % 22,68 oranında artış göstermiş olup Türkiye ortalaması üzerine sadece % 27,33 artış oranı ile Rize ili çıkabilmiştir.

Ortalama kalış süresi Türkiye genelinde yaklaşık %1'lik düşüş göstermiş olup Giresun, Ordu ve Rize illerinde ortalama kalış süresinde artış yaşanmıştır.

2021 ve 2024 verileri karşılaştırıldığında Trabzon ve Artvin illeri tesise geliş sayısı ve geceleme

sayısında oransal olarak Türkiye genelinin üstünde artış göstermiştir. Trabzon ili tesise geliş sayısında %117, geceleme sayısında %112 artışla; Artvin ili tesise geliş sayısında %90, geceleme sayısında %77 artışla Türkiye genelinin tesise geliş sayısındaki %76 ve geceleme sayısındaki %75'lik artış oranlarını aşmıştır. Rize ili de geceleme sayısında %83 artışla Türkiye ortalamasının üstünde performans sergilemiştir.

Ordu ili 2021 ve 2024 verileri karşılaştırıldığında en düşük performansı göstermiştir. Tesise geliş %23, geceleme %31 artışla Türkiye genelinin çok altında kalmıştır. Gümüşhane ve Giresun illeri de söz konusu kriterlerde Türkiye ortalamasının altında artış göstermiştir.

Doluluk oranları açısından 2024'te tüm iller Türkiye genelinin %51,91'lik oranının altında kalmıştır. En yüksek doluluk oranı %35,10 ile Ordu'da, en düşük doluluk oranı %21,31 ile Gümüşhane'de gerçekleşmiştir.

Ortalama kalış süreleri açısından 2024'te bölgenin tüm illeri Türkiye genelinin 2,60 günlük ortalamasının altında kalmıştır. Trabzon 2,01 günlük ortalama kalış süresi ile bölgede en yüksek değere sahip iken, Gümüşhane 1,38 günlük ortalama kalış süresi ile bölgede en düşük değere sahip olmuştur.

Tablo 11: TR90 Bakanlık Belgeli Tesislerin Konaklama Verileri

İl	2021				2024			
	Tesise Geliş Sayısı	Geceleme	Ortalama Kalış Süresi	Doluluk Oranı	Tesise Geliş Sayısı	Geceleme	Ortalama Kalış Süresi	Doluluk Oranı
Artvin	69 978	116 431	1,66	26,68	133 127	206 153	1,55	28,28
Giresun	110 554	175 608	1,59	30,97	189 024	301 568	1,60	27,76
Gümüşhane	25 970	45 755	1,76	24,16	40 750	56 185	1,38	21,31
Ordu	294 297	429 633	1,46	36,58	362 802	560 739	1,55	35,10
Rize	86 345	142 595	1,65	22,24	149 847	260 659	1,74	28,32
Trabzon	406 113	837 828	2,06	26,16	882 967	1 777 447	2,01	30,35
Türkiye Geneli	47 281 139	123 654 711	2,62	42,31	83 243 556	216 017 715	2,60	51,91

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

4. Sonuç ve Değerlendirmeler

Bu çalışma Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından 2017 yılında uygulanan “Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi” programının, yararlanıcı kurumlar üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki şekilde genelleştirilebilir.

İlk olarak mali destek programının yararlanıcı kurumlar tarafından büyük ölçüde olumlu karşılandığı ve bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sunduğu tespit edilmiştir. Programdan yararlanan kurumlar, kültürel ve doğal mirasın korunması, turizmin geliştirilmesi ve yerel ekonominin desteklenmesi açısından çeşitli kazanımlar elde etmiştir. Kurumların proje sayesinde planladıkları hedeflere büyük oranda ulaştıkları belirlenmiş, özellikle turistik alanların iyileştirilmesi, tarihi yapıların restorasyonu ve çevresel düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gibi somut çıktılar elde edilmiştir. Bu kapsamda, rekreasyon alanlarının düzenlenmesi, tarihi yapıların restorasyonu ve turizme kazandırılması, peyzaj düzenlemeleri ve ziyaretçi sayısındaki artış gibi önemli sonuçlar kaydedilmiştir.

Araştırma bulguları, destek programının bölgedeki koşullara ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına büyük ölçüde uygun olduğunu göstermektedir. Kurumların programdan haberdar olma sürecinde Ajansın bilgilendirme faaliyetleri etkili olmuş, özellikle Ajansın web sitesi, bilgilendirme toplantıları ve basılı materyallerin yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Desteklerin mali cazibesi incelendiğinde, yararlanıcı kurumların büyük bir kısmının verilen hibelerin ve destek oranlarının cazip olduğunu düşündüğü, özellikle ön ödeme yüzdesinin geçmiş yıllara kıyasla daha olumlu değerlendirildiği tespit edilmiştir. Süreç boyunca

yararlanıcı kurumlar, Ajans tarafından sunulan prosedürel ve idari destekleri büyük ölçüde yeterli bulmuş, ancak bazı durumlarda proje başvurusu, izleme ve tamamlama aşamalarında ek danışman desteğine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Programın etkinlik ve etkililik boyutları değerlendirildiğinde; projeye katılan kurumların, turizm tanınırlığını artırdığı, turist sayısında ve memnuniyetinde artış sağladığı, kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunduğu görülmektedir. Destek alan kurumların büyük çoğunluğu, proje sayesinde en az bir hedefe ulaştığını ifade etmiş, özellikle turizm altyapısının güçlenmesi, rekabetin artması ve çevresel iyileştirmeler gibi konularda önemli kazanımlar elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, program kapsamında gerçekleştirilen projelerin birçok planlanan sürede tamamlanmış, projelerin sürdürülebilirliği açısından yeni finansman kaynakları araştırılmış ve bazı kurumlar farklı destek programlarına başvurmuştur.

Araştırma sonuçları, programın bölgesel kalkınmaya önemli bir ivme kazandırdığını; ancak sürdürülebilirliği sağlamak için ek finansal kaynakların ve iş birliklerinin teşvik edilmesi gerektiğini göstermektedir. Destek alan kurumların büyük bir kısmı, bu program olmasaydı da projelerini farklı şekillerde hayata geçireceklerini ifade etmiş; ancak birçok kurumun proje sürecinde ek finansal kaynağa ihtiyaç duyduğu ve proje kapsamlarını genişletmek için dış desteklerden yararlandığı görülmüştür. Özellikle, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İller Bankası ve uluslararası kuruluşlar gibi alternatif fon kaynaklarının değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Araştırmanın son kısmında Ajansın mevcut ve gelecek programları ile ilgili kurumların istek/ öneri ve talepleri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar, rekabet güçlerinin artırılması için çeşitli alanlarda desteklerin genişletilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle teknik ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, yerel yönetimlerin idari yapılarının güçlendirilmesi ve kamu kurumlarının görev alanına girmeyen konulara yönelik destek mekanizmalarının oluşturulması önemli görülmektedir. Kurumsal kapasitenin artırılması için dışarıdan istihdam sağlanması, danışmanlık hizmetlerinin sunulması ve Kalkınma Ajansı personel sayısının artırılması önerilmiştir.

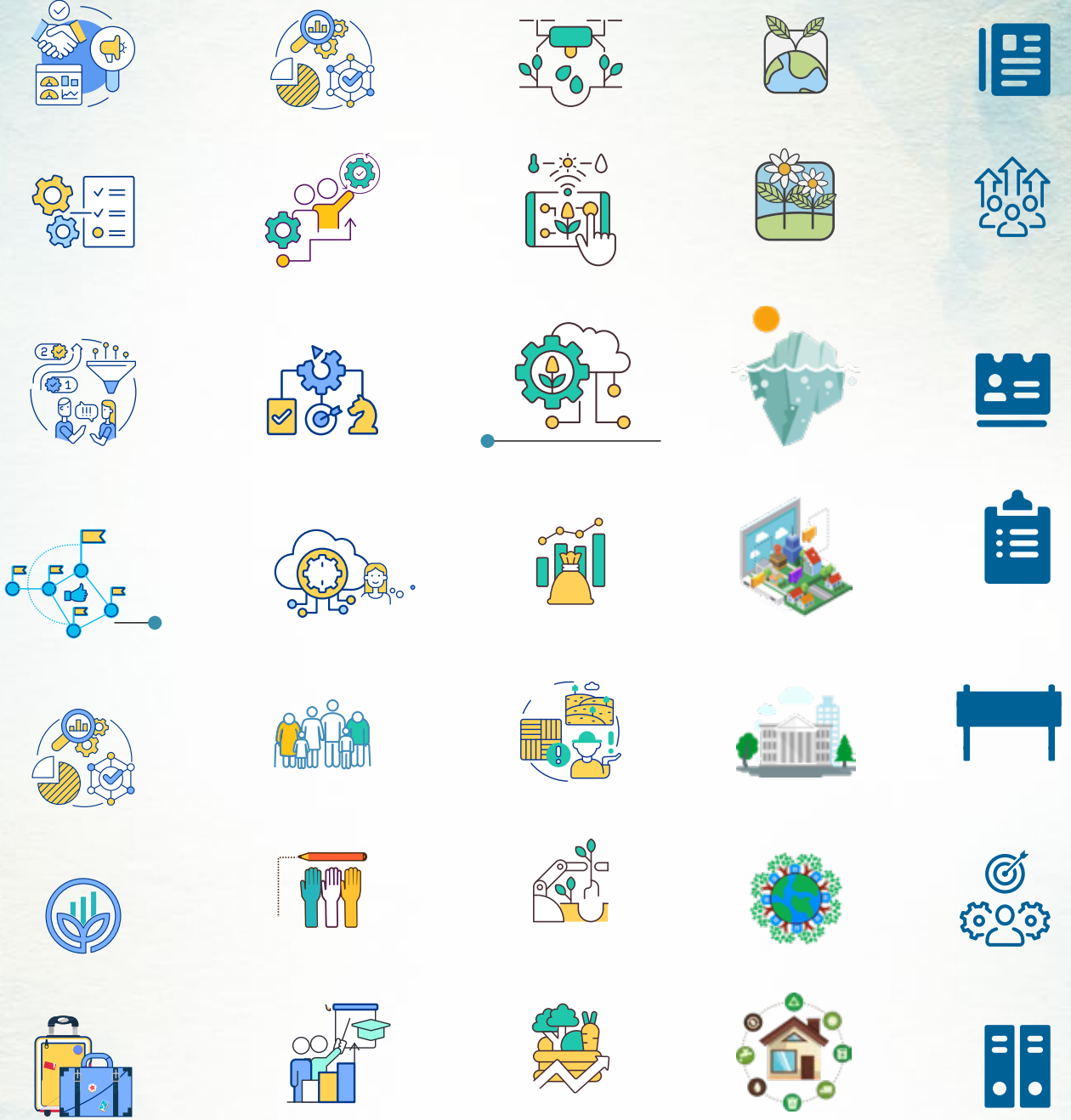
Mali destekler açısından, projelerin daha etkili şekilde hayata geçirilmesi için hibe desteklerinin artırılması, cazibe merkezlerinin desteklenmesine yönelik programların sürdürülmesi ve doğru-

dan faaliyet desteğinin yeniden açılması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, turizm altyapısına daha fazla yatırım yapılması ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kalkınma Ajanslarının bölgedeki turizm projelerine yönelik desteklerini artırması talep edilmektedir. Bölgenin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla otel, pansiyon ve kayak merkezi gibi tesislerin desteklenmesi, Göksu Travertenleri gibi doğal güzelliklerin öne çıkarılması için çalışmalar yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Çevre düzenlemeleri ve sürdürülebilirlik konusunda ise içme ve kullanma suyu projelerine verilen desteklerin artırılması, çevre ve iklim değişikliğine yönelik yatırımlara öncelik verilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bunun yanında, kadın girişimciler ve gençler için turizme yönelik istihdam projelerinin desteklenmesi de önerilmiştir.

KAYNAKÇA

1. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf
2. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı (2014-2023), Erişim Adresi: <https://www.doka.org.tr/edergi/436/bolge-plani-2014-2023>
3. DOKAP Bölge Kalkınma İdaresi, DOKAP Eylem Planı (2014-2018), Erişim Adresi: https://www.dokap.gov.tr/Upload/Genel/dokap-eylem-plani-2014-2018-suzpdf-243756-rd_43.pdf
4. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, Erişim Adresi: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>

www.doka.org.tr

Gazipaşa Mahallesi Nemlioğlu Sokak Taksim Yokuşu No: 3 TRABZON

Tel : 444 82 90

E-Posta: pidb@doka.org.tr